

Internationella jämförelser av kriminalstatistik

Brottsborebyggande rådet

Innehåll

Förord	3
Inledning	4
BRÅ:s uppdrag	4
Vad styr kriminalstatistiken?	5
Vilken kunskap finns?	8
Internationell jämförelse – en empirisk analys	9
Metod.....	9
Effekter av skilda statistiska förhållanden.....	10
Effekter av modeller	14
Brotten	16
BRÅ:s bedömning	26
Litteraturförteckning	29
Appendix	30
Hur räknas försök till brott?.....	30

Förord

Att jämföra brottslighetens omfattning i olika länder är en komplicerad uppgift. Kriminalstatistiken återspeglar inte bara brottslighetens nivå, utan påverkas också av faktorer som insamlings- och bearbetningsrutiner, lagstiftningens utformning samt rättsväsendets organisation. Den officiella statistikens användbarhet för internationella jämförelser beror till stor del på vad statistiken skall användas till. Generellt sett är jämförelser av brottsnivå svårare än jämförelser av brottslighetens utveckling.

1998 års regleringsbrev gav Brottsförebyggande rådet (BRÅ) i uppgift att utforma den officiella statistiken för rättsväsendet, så att internationella jämförelser kan bli möjliga. Målsättningen i denna rapport är att förbättra kunskaperna om nivåjämförelser för att kunna utröna om det finns brottstyper i den officiella statistiken som kan lämpa sig för internationella jämförelser. Fokus ligger på nivåjämförelser eftersom jämförelser av trender allmänt sett bedöms som mindre problematiska. Rapportens författare är Mats Sonefors, på uppdrag av BRÅ.

Stockholm i december 1999

Inledning

Brottsstatistiken i olika länder påverkas inte enbart av brottsligheten i ett land utan även av faktorer som statistikens insamlings- och bearbetningsrutiner, lagstiftningens utformning samt anmälnings- och rapporteringsbenägenhet. Internationella jämförelser av brottsstatistiken kräver inte att det finns fullständig information om alla detaljer som påverkar statistiken i olika länder. Det är dock nödvändigt att ha en god överblick av de viktigaste faktorerna som påverkar statistiken.

Frågan om den officiella brottsstatistiken kan användas för internationella jämförelser är en klassisk frågeställning inom kriminologin. Det finns inget entydigt svar på denna fråga. Statistikens användbarhet beror på vad statistiken skall användas till.

Struktur- (t.ex. vilka brottstyper dominerar brottsbilden i olika länder?) och nivåjämförelser (t.ex. vilket land har flest mord?) kräver en god kunskap om hur statistiska och rättsliga faktorer påverkar statistiken för att man skall kunna avgöra om skillnader i länders statistik beror på skillnader i brottsligheten. Generellt gäller att man utifrån nuvarande kunskapsläge för flertalet brottstyper inte kan jämföra brottsnivån i olika länder med hjälp av brottsstatistiken. Vid jämförelser av trender är det dock så att det inte är nödvändigt att känna till hur de statistiska och rättsliga förhållandena påverkar statistikens nivå, utan det räcker att känna till att dessa förhållanden inte har förändrats.

BRÅ:s uppdrag

1998 års regleringsbrev gav BRÅ i uppgift att utforma den officiella statistiken för rättsväsendet, så att internationella jämförelser kan bli möjliga. Målsättningen i denna rapport är att förbättra kunskaperna om nivåjämförelser för att kunna utröna om det finns brottstyper i den officiella statistiken som kan lämpa sig för internationella jämförelser. Fokus ligger på nivåjämförelser eftersom jämförelser av trender allmänt sett bedöms som mindre problematiska.

Det finns en relativt god bild av vilka statistiska metoder som används i olika länder. Däremot saknas kunskap om vilken betydelse dessa skillnader har på brottsstatistiken. Rapporten är huvudsakligen en studie av *vilka effekter* olika statistiska metoder har på brottsstatistiken. För att kunna göra en bedömning av vilka brottstyper som kan lämpa sig respektive inte lämpa sig för internationella jämförelser förs en diskussion kring samtliga faktorer som kan påverka statistiken.

Vad styr kriminalstatistiken?

Sverige hamnar ofta på en mycket hög nivå vid internationella jämförelser av det totala antalet anmälda brott. I tabellerna 1 och 2 ser det ut som att man löper större risk att utsättas för brott i Sverige än i andra länder. Statistik över totalt antal anmälda brott påverkas dock av en rad olika faktorer. En sådan faktor är att statistiken över totalt antal anmälda brott inte avser *samtliga* brott utan ett urval brottstyper, och att urvalet skiljer mellan länder. Orsaken är bland annat att statistiken har skapats för att tillgodose respektive lands eget behov av planering och styrning.

Tabell 1.

Totalt antal anmälda brott per 100.000 invånare i europeiska länder år 1997.

Länder Europa	Anmälda brott
Sverige	13 521
Danmark	10 068
Norge	9 770
England & Wales	8 576
Skottland	8 212
Tyskland	8 124
Finland	7 667
Österrike	5 975
Frankrike	5 972
Italien	4 271
Irland	2 581
Polen	2 568

Källa: Interpol 1997

Tabell 2.

Totalt antal anmälda brott per 100.000 invånare i länder utom Europa år 1997.

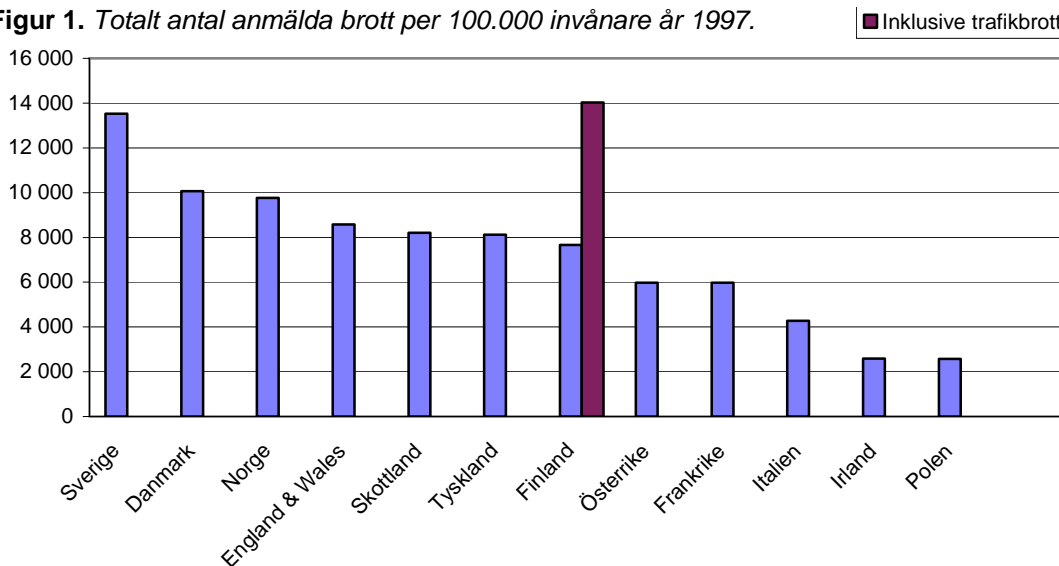
Länder världen	Anmälda brott
Kanada	8 690
Sydafrika	6 315
Australien	5 943
USA	5 078 *
Japan	1 570
Colombia	577
Kina	134

* Uppgiften gäller 1996

Källa: Interpol 1997

Genom att studera Finlands rapportering av brottsstatistik till Interpol kan man få en uppfattning av vad skillnader i urvalet brott kan innebära, se figur 1. Finland redovisar två uppgifter till Interpol; inklusive och exklusive trafikbrott. Tar man fasta på uppgiften exklusive trafikbrott finns Finland någonstans i mittfältet, med Sverige i topp. Skulle Finland inkludera trafikbrott ökar antalet anmälda brott med cirka 80 procent och landet övertar täten.

Figur 1. Totalt antal anmälda brott per 100.000 invånare år 1997.

I Sverige redovisas brott som anmäls enligt:

- brottsbalken¹
- trafikbrottslagen² och narkotikastrafflagen
- andra specialstraffrättsliga författningar där fängelse ingår i brottets straffskala

Det har inom ramen för denna studie inte varit möjligt att kartlägga vilka brottskategorier (författningar) andra länder redovisar. Att det finns skillnader är dock väl känt. USA redovisar till exempel ett index om åtta brottskategorier (Maguire/Pastore, 1998, sid. 272, 566). En jämförelse av statistiken över *samtliga* anmälda brott ger därför en felaktig bild av brottslighetens nivå i olika länder.

En bättre grund för nivåjämförelser får man när enskilda brottstyper jämförs, se tabell 3.

Tabell 3.

Antal anmälda brott per 100.000 invånare efter brottstyp år 1997.

Länder	Mord/ dråp	Rån	Våldtäkt	Våldsbrott	Inbrotts- stöld i bostad	Tillgrepp av bil
Danmark	5	48	8	265	657	782
England & Wales	3	121	13	667	998	783
Finland	9	42	9	540	203	428
Frankrike	4	138	14	324	365	552
Grekland	3	19	2	105	432	161
Holland	10	91	10	525	818	240
Irland	2	72	7	156	482	51
Italien	5	58	..	114	416	527
Nordirland	9	99	18	494	445	516
Norge	2	32	12	394	383	453
Polen	3	78	6	173	182	138
Portugal	4	62	2	168	244	45
Schweiz	3	35	5	104	1 164	1 214
Skottland	15	88	11	462	718	559
Sverige	10	75	19	772	208	752
Tyskland	4	85	8	227	222	168
Ungern	4	30	4	265	307	53
Österrike	2	58	6	583	159	34
Sydafrika	122	282	120	1 490	575	248
Australien	3	114	..	862	530	700
Japan	1	2	1	32	176	27
Colombia	58	67	3	72

Sveriges ranking sjunker betydligt om framställningen gäller enskilda brottstyper. Talen för våldsbrott, mord och dråp, våldtäkt och tillgrepp av bil är höga, talen för rån är genomsnittliga, medan talen för inbrottsstöld i bostad är låga. Att studera enskilda brottstyper ger bara kontroll över de brottsrubriker som jämförelsen avser. Det återstår dock flera problem vid jämförelser av brottslighet mellan olika länder utifrån statistiken om anmälda brott, som kommer av att statistiken inte bara återspeglar brottslighet. Förutom den faktiska brottsligheten styrs kriminalstatistikens utfall i huvudsak av tre faktorer:

- statistiska förhållanden
- rättsliga förhållanden
- anmälnings- och registreringsbenägenhet

¹ Exklusive vållande till kroppsskada eller sjukdom i samband med trafikolycka (3 kap 8 §), egenmäktigt förfarande genom olovligt utnyttjande av annans parkeringsplats (8 Kap 8 §) och förargelseväckande beteende (16 kap 16 §).

² Exklusive vårdslöshet i trafik (1 § 1 st) och hindrande eller störande av trafik i väsentlig mån (2 §). Brotts mot trafikbrottslagen omfattar endast de brott där det finns en misstänkt.

Innan vi vet hur mycket statistiska och rättsliga förhållanden samt anmälnings- och registreringsbenägenheten påverkar brottsstatistiken, går det i strikt mening inte att bestämma nivån på brottsligheten utifrån antalet anmälda brott. Än mindre kan vi med brottsstatistiken jämföra olika länders brottslighet, eftersom skillnader mellan länder i dessa avseenden påverkar jämförelsens resultat.

I det följande beskrivs de tre faktorer närmare. Avsnitten bygger på en sammanställning av Hanns von Hofer, professor i kriminologi vid Stockholms universitet (1998:2).

Statistiska förhållanden

Antalet anmälda brott påverkas av definitioner och regler för hur brott redovisas statistiskt. Till att börja med påverkas statistiken av *när statistiken upprättas*. Underlaget för statistiken kan upprättas vid olika tidpunkter från det att anmälan görs till det att utredningen slutförts. Upprättas underlaget vid anmälan speglar den polisens kategorisering av anmälares berättelser, innan utredning tillfört information. Upprättas underlaget under eller efter slutförd utredning finns förutsättningar att få större precision i bedömningen av vad som kan anses vara en brottslig gärning samt hur denna gärningen skall kategoriseras, eftersom mer kunskap tillförts. Statistiken bygger då i högre grad på konstaterade brott. Å andra sidan finns risk att inte alla brottsliga händelser som kommit till polisens kännedom registreras, till exempel genom olika former av selektion. I Sverige upprättas underlaget för statistiken vid anmälan.

När indikation om brott föreligger kan brotten rent statistiskt räknas på skilda sätt. Detta blir aktuellt vid *multipla brott*, det vill säga när fler händelser eller en händelse med fler gärningsmän/offer, kommer till polisens kännedom. De kan då registreras som ett eller flera brott. Här finns två typfall; 1. räkning av seriebrott och 2. räkning efter huvudbrottsprincipen.

1. Seriebrott är exempelvis när en kvinna anmäler att hon har blivit misshandlad av sin man vid upprepade tillfällen. Det är fråga om ett antal likartade överträdelser med samma offer och samma gärningsman, men vid olika tillfällen. En extensiv antalsräkning skulle innebära att varje händelse räknas som ett brott. I andra fall kan sättet att räkna brott vara mer restriktiv. I extremfallet kommer bara ett enda brott räknas. I Sverige är huvudregeln att varje specificerad händelse räknas som ett brott.
2. Huvudbrottsprincipen omfattar händelser där olika slags överträdelser begås vid samma tillfälle. Det kan till exempel gälla att en man misshandlar sin fru. När polisen ingriper gör mannen våldsam motstånd och sparkar bland annat sönder dörren till en polisbil. Varje handling kan då räknas som ett brott eller också registreras enbart det mest allvarliga brottet, det så kallade huvudbrottet. I Sverige registreras varje handling som ett brott.

Statistiken påverkas också av hur man räknar *brott på försöksstadiet*; försök, förberedelse och stämpling till brott. De kan behandlas som fullbordade brott, som försök, eller inte alls räknas. I Sverige redovisas sådana brott som fullbordade i den mån straffansvar föreligger, med undantag för mord och dråp, våldtäkt samt tillgrepp av bil, där försöksbrott redovisas skilt från fullbordade brott. Inom ramen för denna studie har andelen försöksbrott uppskattats för övriga brottstyper. Resultatet från denna undersökning samt jämförelser med andra länder redovisas i appendix.

Statistiken påverkas även av *vilken tidpunkt som statistiken avser*. Statistiska uppgifter kan registreras efter tidpunkt för anmälan eller tidpunkt för brott. Om en kvinna går till en polisstation i oktober 1999 och anmäler att hon misshandlats av sin man 50 gånger under de senaste fem åren, kan de 50 brotten registreras under 1999 eller fördelas på de år de begicks. I Sverige skulle samtliga brott ha registrerats 1999, efter tidpunkt för anmälan.

Rättsliga förhållanden

Registreringen av brott i statistiken påverkas också av rättsliga förhållanden. Rättsliga förhållanden avser bland annat hur själva *brottet är definierat i lagstiftningen*. Till exempel skiljer sig den legala definitionen av våldtäkt mellan länder beträffande om handlingar med homosexuellt inslag, handlingar utförda av kvinnor och tilltvingade samlag inom äktenskapet ingår eller ej.

Statistiken påverkas även av olika *processrättsliga omständigheter*. Här kan det exempelvis vara frågan om brottet är ett angivelsebrott eller inte. Det finns en risk att de anmälda brott som anmälaren drar tillbaka inte hamnar i statistiken.

I Sverige gäller *legalitetsprincipen*, dvs. polis och åklagare måste i princip beivra alla brott som kommer till deras kännedom. Detta kan antas leda till högre registreringsfrekvenser än i system som bygger på den motsatta principen (opportunitetsprincipen) eller där brottsrubriceringen ibland är förhandlingsbar (så kallad "plea bargaining").

Anmälnings- och registreringsbenägenhet

Det antal brott som bildar underlag för statistiken påverkas också av *allmänhetens benägenhet att anmäla brott*. Benägenheten att anmäla brott kan variera med vilket förtroende allmänheten har till de rättsvårdande myndigheterna. Ett poliväsende med gott rykte "producerar" högre anmälningsbenägenhet och därmed ett högre antal anmälda brott än ett poliväsende som allmänheten fruktar och föraktar. Anmälningsbenägenheten kan även variera med hur försäkringsvillkoren ser ut i olika länder, jämlikheten mellan könen etc.

Anmälningsbenägenheten har en motsvarighet på myndighetssidan – polisens *registreringsbenägenhet*. Det finns anledning att misstänka att det finns stora nationella variationer i registreringsbenägenheten.

Vilken kunskap finns?

Ett projekt som hittills syftat till att samla kunskap om skillnader mellan länder beträffande såväl statistiska, rättsliga som övriga förhållanden, drivits av en expertgrupp (PC-S-ST) inom Europarådets kommitté "European Committee on Crime Problems" (ECCP). Arbetsgruppen har lämnat två rapporter, en förstudie där skillnaderna berörs översiktligt (Council of Europe, 1995), och den nyligen publicerade huvudrapporten där uppgifterna är mer detaljerade (Council of Europe, 1999).

I huvudrapporten har expertgruppen samlat uppgifter från ett trettiotal länder, bland annat om brott som kommit till polisens kännedom. Där anges bland annat när och hur brott registreras. Vidare specificeras varje brott genom ett antal händelser, där länderna har angett ifall de avviker från specifikationen. Rapporten ger alltså till viss del kunskap om ländernas skilda statistiska och rättsliga definitioner, men informationen om vad som inryms i respektive lands definition av en brottstyp är inte heltäckande. Rapporten ger heller ingen information om vad skillnaderna i olika redovisningsmetoder betyder för antal anmälda brott. Fokus i denna rapport är därför att utifrån de kartläggningar som gjorts av expertgruppen uppskatta effekterna av olika länders redovisningsmetoder på antalet anmälda brott.

Internationell jämförelse – en empirisk analys

I detta kapitel studeras effekterna av olika statistiska redovisningsmetoder. Genom att simulera olika statistiska modeller kan man beräkna vilka effekter andra länders redovisningsmetoder har på Sveriges brottsstatistik mätt i antalet anmälda brott. Vad gäller övriga faktorer som påverkar brottsstatistiken förs en diskussion kring de rättsliga förhållandena respektive anmälnings- och registreringsbenägenhet för ett antal brottstyper.

Metod

Utgångspunkten för den empiriska analysen är följande tre statistiska redovisningsmetoder: 1) vid vilken tidpunkt brott registreras, 2) om huvudbrottsprinciper tillämpas eller inte, 3) om seriebrott räknas som ett eller flera brott. I expertgruppen från Europarådets kommitté har man kartlagt användningen av dessa tre metoder i ett antal länder, se tabell 4. Av föregående kapitel och tabell 4 framgår att Sverige (tillsammans med Danmark och Finland) har valt den modell som genererar flest anmälda brott, för var och en av dessa tre metoder. I analysen simuleras det antal anmälda brott Sverige skulle ha haft om en mer restriktiva linjen hade valts för var och en av de tre statistiska metoderna (se avsnittet ”Effekter av skilda statistiska förhållanden”).

Därefter justeras Sveriges brottsstatistik efter respektive lands kombination av metoder (se tabell 4). Det justerade svenska antalet anmälda brott jämförs med det aktuella landet. Resultaten redovisas i en rangordningstabell där länderna sorteras efter hur många anmälda brott respektive land ligger över eller under det svenska justerade värdet (se avsnittet ”Effekter av modeller”).

Tabell 4.

Metoder för statistikföring i skilda länder: när brott registreras, om huvudbrottsprincip tillämpas, hur seriebrott räknas.

Anm. I klassificeringen innebär ”1” att fler anmälda brott genereras, ”0” att färre anmälda brott genereras.

Modell	Land	När brotten registreras 1 = vid anmälan 0 = efter utredning	Huvudbrottsprincip 1 = tillämpas ej 0 = tillämpas	Hur räknas seriebrott 1 = som fler brott 0 = som ett brott
1	Sverige	1	1	1
1	Danmark	1	1	1
1	Finland	1	1	1
2	Norge	1	0	1
2	Irland	1	0	1
3	England & Wales	1	0	0
3	Nordirland	1	0	0
4	Skottland	0	1	1
4	Italien	0	1	1
4	Schweiz	0	1	1
4	Österrike	0	1	1
5	Frankrike	0	0	1
5	Tyskland	0	0	1
5	Ungern	0	0	1
5	Polen	0	0	1
6	Portugal	0	0	0
6	Grekland	0	0	0
6	Holland	0	0	0

Källa: Council of Europe, 1999.

Analysen baseras på empiriskt material hämtat från, A) BRÅ:s databas och B) Interpol och Home Office.

- a) För att beräkna hur mycket svenska data behöver justeras har ett urval brott anmälda år 1997 hämtats ur BRÅ:s databas. Urvalet gäller samtliga anmälningar där mord, rån, våldtäkt, våldsbrott³, tillgrepp av bil och inbrottsstöld i bostad förekommer, samt övriga brott på dessa anmälningar. Dessutom inkluderas samtliga anmälningar som klarats upp under någon av ovanstående brottsrubriker, men anmälts under annan rubrik. Uttaget omfattar 105 754 anmälningar rörande 124 597 anmälda brott⁴. Det totala antalet anmälda brott år 1997 var cirka 1,2 miljoner.
- b) Vid den internationella jämförelsen används uppgifter från Interpol om brott anmälda år 1997 beträffande mord, dråp, rån, våldtäkt, och tillgrepp av bil, samt uppgifter om befolkningens storlek (Interpol, 1999). För våldsbrott och inbrottsstöld i bostad används uppgifter ur kriminalstatistiken för England och Wales år 1997 (Home Office, 1998, tabell 10.4, 10.5).

Ett begränsat antal länder har studerats. Länderna har valts med hänsyn till möjligheten att få statistikuppgifter från Europarådets expertgrupp, Interpol och Home Office.

Året 1997 har valts för att få så aktuella data som möjligt. Interpols redovisning av anmälda brott år 1997 publicerades i juli år 1999.

Antalet brottskategorier har begränsats till dem som förekommer i befintliga publikationer av internationella data. De brott som studeras är med svenska definitioner:

- *Mord, dråp och misshandel med dödlig utgång, fullbordat brott respektive försök. BrB 3:1, 3:2, och 3:6.*
- *Rån och grovt rån. BrB 8:5 och 8:6.*
- *Våldtäkt och grov våldtäkt, fullbordat brott respektive försök. BrB 6:1.*
- *Våldsbrott: Mord, dråp, rån och grovt rån, våldtäkt och grov våldtäkt, misshandel och grov misshandel (BrB 3:5, 3:6) samt våld mot tjänstman (BrB 17:1, 17:5)*
- *Tillgrepp av bil, fullbordat brott respektive försök. BrB 8:1, 8:2, 8:4, 8:7 och 8:8.*
- *Inbrottsstöld i bostad, (ej förråd, garage eller fritidshus). BrB 8:1, 8:2 och 8:4*

Effekter av skilda statistiska förhållanden

De statistiska förhållanden som presenterades i föregående avsnitt innebär att Sveriges brottsstatistik bygger på ett beräkningsätt som genererar fler anmälda brott i statistiken än många andra länder. Analysen i detta avsnitt går ut på att justera Sveriges brottsstatistik efter ett mer restriktivt beräkningsätt för respektive metod. Analysen koncentreras kring de tre statistikmetoder som kartlagts av expertgruppen inom Europarådets kommitté. Det bör dock påpekas att gruppen gjort vissa förenklingar av hur respektive statistikmetod tillämpas. Kunskapen om mer precisa statistiska förhållanden i enskilda länder är därför begränsad. Att förbättra kunskapsläget på den punkten har dock inte varit möjligt inom ramen för denna studie.

³ Våldsbrott är ett samlingsbegrepp för mord, dråp, misshandel, våldtäkt, rån och våld mot tjänsteman.

⁴ Uppgifterna skiljer sig från de siffror som publicerades i årsboken Kriminalstatistik 1997, BRÅ. Orsaken är att databasen kontinuerligt uppdateras. Några anmälningar gällande 1997 har tillkommit sedan årsboken publicerades.

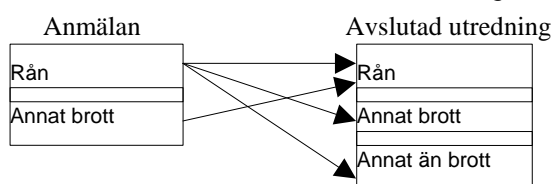
När upprättas statistiken?

Informationen från expertgruppen visar att statistik bygger på registrerade brott, men att registrering sker vid skilda tidpunkter, se tabell 4. I de olika länderna registrerar man brott antingen *vid anmälan* eller *vid senare tidpunkt*, när utredning tillfört information. I Sverige sker registrering vid anmälan.

I det följande likställs registrering vid anmälan med den svenska modellen. Att registrera vid en senare tidpunkt likställs med att registrera efter avslutad polisutredning. Registrering vid senare tidpunkt kan sägas skilja sig från registrering vid anmälan genom att registreringen rör handlingar som man vid utredning *konstaterat* vara brott, likaså att registreringen rör handlingar som man *konstaterat* kan rubriceras som visst brott, se figur 2.

Figur 2.

*Att registrera brott (ex rån) vid senare tidpunkt.
Flödet från anmälan till avslutad utredning.*

Enligt beskrivningen i figur 2 skiljer sig till exempel antalet rån vid anmälan från antalet vid avslutad utredning på så sätt att ett visst antal gärningar konstateras vara andra brott än rån, eller annat än brott, vid avslutad utredning. Sådana brott bör uteslutas vid simulering av en senare registrering. Dessutom kommer ett visst antal brott som vid anmälan rubricerats vara annat brott än rån att vid avslutad utredning rubriceras som rån. Dessa brott bör inkluderas, eftersom den sortens felkällor skulle elimineras vid en senare registrering.

Vad en senare tidpunkt för registrering skulle innebära för Sveriges registrering av brott, mäts följaktligen genom det antal brott som skulle uteslutas ur statistiken på grund av att de efter avslutad polisutredning klassificeras som icke-brott. Det är de brott som avskrivs med nedläggningsgrunderna "Gärning ej brott" eller "Brott ej styrkt". Dessutom mäter vi flödet till och från en viss brottsrubrik som "Ändrad rubricering". Resultatet visas i tabell 5.

Tabell 5.

Effekter av registrering vid avslutad utredning på antalet anmälda brott i Sverige år 1997

Brottstyp	Antal anmälda brott, nuvarande antal	Förändring efter		Antal anmälda brott, förändrat antal	Förändring	
		Ändrad rubricering	Gärning ej brott och Brott ej styrkt		Antal	Andel
Mord/dråp, fullbordat	158	+4	-21	141	-17	-11%
Mord/dråp, försök	696	-60	-44	592	-104	-15%
Rån	6 667	-78	-216	6 373	-294	-4%
Våldtäkt, fullbordad	1 316	-47	-193	1 076	-240	-18%
Våldtäkt, försök	392	-6	-28	358	-34	-9%
Våldsbrott	69 220	+543	-8 380	61 383	-7 837	-11%
Inbrottsstöld i bostad	18 611	-15	-225	18 371	-240	-1%
Tillgrepp av bil, fullbordat	49 219	-219	-634	48 366	-853	-2%
Tillgrepp av bil, försök	17 300	+49	-48	17 301	+1	0%

En senare tidpunkt för registrering har störst relativ effekt beträffande antalet mord och dråp, våldtäkter och den aggregerade brottskategorin våldsbrott. Resultatet i tabell 5 bör tolkas med försiktighet eftersom det fortfarande saknas kunskap om vissa andra faktorer. En sådan faktor är till exempel interaktionseffekter mellan tidpunkt för registrering och polisens benägenhet att registrera brott.

Huvudbrottsprincipen

Ett antal länder tillämpar en så kallad huvudbrottsprincip. Om en förövare begår olika typer av brott vid samma tillfälle registreras endast ett brott, vanligtvis det brott med högst straffvärde⁵. I Sverige tillämpas inte huvudbrottsprincipen vid registrering av anmälda brott, utan samtliga brott registreras. För att visa effekten av att tillämpa en huvudbrottsprincip på svensk brottsstatistik, graderas brott på en och samma anmälan efter en skala över brottens straffvärde. Endast brottet med högst straffvärde räknas. Resultatet redovisas i tabell 6.

Tabell 6.

Effekter av huvudbrottsprincipen på antalet anmälda brott i Sverige år 1997.

Brottstyp	Antal anmälda brott, nuvarande antal	Antal anmälda brott efter huvudbrottsprincip	Förändring	
			Antal	Andel
Mord/dråp fullbordat	158	158	0	0%
Mord/dråp försök	696	440	-256	-37%
Rån	6 667	6 477	-190	-3%
Våldtäkt fullbordad	1 316	1 302	-14	-1%
Våldtäkt försök	392	277	-115	-29%
Våldsbrott	69 220	56 399	-12 821	-19%
Inbrottsstöld i bostad	18 611	18 100	-511	-3%
Tillgrepp av bil, fullbordat	49 219	48 751	-468	-1%
Tillgrepp av bil, försök	17 300	17 076	-224	-1%

Att tillämpa en huvudbrottsprincip vid anmälan ger störst relativ effekt i kategorierna försök till mord, dråp och våldtäkt, samt vad gäller den aggregerade brottskategorin våldsbrott. Man bör emellertid minnas att endast ett urval brottskategorier studeras. Möjligheten finns, att detta urval brott har högt straffvärde i förhållande till flertalet andra brott på anmälan, och att effekten därför blir större i dessa andra brottskategorier. Det undersöks i tabell 7.

⁵ Straffvärdet för ett brott kan variera mellan olika länder.

Tabell 7.

Effekter av huvudbrotsprincipen på antalet anmälda brott i Sverige, där anmälan innehåller våldsbrott, tillgrepp av bil, eller inbrottsstöld i bostad år 1997.

Brottstyp	Antal anmälda brott, nuvarande antal	anmälda brott efter huvudbrotsprincip	Förändring	
			Antal	Andel
Allmän ordning	92	2	-90	-98%
Allmän verksamhet, exl våld mot tjm	3 668	455	-3 213	-88%
Allmänfarligt beteende	65	40	-25	-38%
Annan stöld	9 658	1 354	-8 304	-86%
Annat sexualbrott	380	56	-324	-85%
Bedrägeri, utpressning, ocker, häleri	879	58	-821	-93%
Bostadsinbrott	18 611	18 105	-506	-3%
Brott frihet och frid	12 664	8 382	-4 282	-34%
Brott mot familj	43	25	-18	-42%
Framkallande av fara	62	1	-61	-98%
Förfalskning	122	42	-80	-66%
Narkotikabrott, sprittillverkning, datalag	705	661	-44	-6%
Osann utsaga	84	1	-83	-99%
Skadegörelse	3 085	30	-3 055	-99%
Stöld av annat motorfordon	8 777	8 698	-79	-1%
Tillgrepp av bil	49 219	48 751	-468	-1%
Tillgrepp av bil - försök	17 300	17 076	-224	-1%
Tjänstefel	137	127	-10	-7%
Trafikbrott	2 970	3	-2 967	-99%
Trolöshet och borgenärsbrott	511	29	-482	-94%
Våldsbrott	69 220	56 399	-12 821	-19%
Vållande till annans död	16	3	-13	-81%
Vållande till kroppsskada	71	45	-26	-37%
Ärekränkning	587	1	-586	-99%
Övriga brott med fängelse i straff	1 001	131	-870	-87%
Totalt	199 927	160 475	-39 452	-20%

Effekten av huvudbrotsprincipen visar sig vara större om man studerar samtliga brottkategorier på anmälningar där våldsbrott, inbrottsstöld i bostad eller tillgrepp av bil förekommer.

Sammanlagt minskar antalet anmälda brott med cirka 39.500 eller 20 procent av de anmälningar där våldsbrott, inbrottsstöld i bostad eller tillgrepp av bil förekommer. I förhållande till samtliga 1,2 miljoner anmälda brott år 1997 är minskningen cirka 3 procent (BRÅ, Kriminalstatistik 1997, tabell 1.5). Den antalsmässiga minskningen är störst i kategorierna "Trafikbrott" (SFS 1951:649, kap 1-5), "Skadegörelse" (BrB 12 kap), "Våldsbrott", "Annan stöld" (BrB 8:1 och 8:4, exklusive bostadsinbrott och bilstöld), "Brott mot frihet och frid" (BrB 4 kap). Minskningen för dessa brottstyper är sammanlagt cirka 31 400 brott.

Seriebrott

Brott av seriekaraktär kan till exempel vara när en gärningsman begår samma brott vid fler tillfällen. I statistiken kan antingen varje brott räknas eller så räknas endast ett av brotten. I Sverige är huvudprincipen att antalet brott beräknas efter det antal tillfällen ett visst lagrum överträtts. Metoderna att räkna brott grundar sig ibland också på antal utsatta personer, antal gärningsmän och antal platser. Följande regler för antalsräkningen av brott gäller för de analyserade brottstyperna:

Mord, dråp samt misshandel med dödlig utgång: Ett brott för varje offer.

Rån: Ett brott för varje tillfälle, oavsett antal gärningsmän eller offer.

Våldtäkt: Ett brott för varje tillfälle, offer, och gärningsman.

Inbrottsstöld i bostad: Ett brott för varje ställe och preciserat tillfälle, oavsett antal stulna föremål eller ägare.

Tillgrepp av bil: Ett brott för varje utsatt fordon.

Misshandel: Ett brott för varje tillfälle och offer, oavsett antal gärningsmän

I vår omgivning finns länder där man i en anmälan med sådana brott endast skulle räkna ett av brotten. För att skatta effekten av att räkna seriebrott som en enhet studeras antalet anmälda brottstyper på en anmälan istället för antal brott, se tabell 8.

Tabell 8.

Effekten av att räkna seriebrott som en enhet på antal anmälda brott år 1997

Brottstyp	Antal anmälda brott, nuvarande antal	Antal anmälda brott, förändrat antal	Förändring	
			Antal	Andel
Mord/dråp fullbordat	158	154	-4	-3%
Mord/dråp försök	696	660	-36	-5%
Rån	6 667	6 549	-118	-2%
Våldtäkt fullbordad	1 316	1 113	-203	-15%
Våldtäkt försök	392	349	-43	-11%
Våldsbrott	69 220	65 266	-3 954	-6%
Inbrottsstöld i bostad	18 611	18 472	-139	-1%
Tillgrepp av bil, fullbordat	49 219	49 029	-190	0%
Tillgrepp av bil, försök	17 300	17 108	-192	-1%

Den brottstyp som relativt sett innehåller störst andel seriebrott i relation till det totala antalet brott som anmäls i brottskategorin, är våldtäkt. Att räkna seriebrott som en enhet ger därför störst relativ effekt vad gäller våldtäkt. Det bör emellertid påpekas att vi endast studerat ett urval brottstyper och ett visst år⁶. Andra brottstyper där seriebrott är vanligt förekommande är exempelvis bedrägeribrott, narkotikabrott och skattebrott.

Effekter av modeller

Länderna använder olika kombinationer av statistiska metoder, se tabell 4. Varje kombination av metod ger olika ”modeller” som grupperar de studerade länderna i följande sex grupper:

Modell 1. Sverige, Danmark och Finland använder en modell⁷ som innebär att registrering sker vid anmälan, huvudbrottsprincip tillämpas inte vid anmälan och seriebrott registreras som fler brott.

⁶ Utfallet för t.ex. våldtäkter kan variera ganska kraftigt beroende på vilket år som studeras.

⁷ Avser de tre statistikredovisningsmetoderna (tidpunkt för registrering, beräkning av seriebrott och huvudbrott). Statistiska rutiner i Sverige är inte i alla detaljer helt identiska med de statistikrutiner som används i Finland och Danmark, se Nordic Criminal Statistic 1950-1989.

Modell 2. Irland och Norge använder en modell där registrering sker vid anmälan. De tillämpar en huvudbrottsprincip vid anmälan och seriebrott registreras som fler brott.

Modell 3. England och Wales samt Nordirland använder en modell där registrering sker vid anmälan. De tillämpar en huvudbrottsprincip vid anmälan och registrerar seriebrott som ett brott.

Modell 4. Italien, Schweiz, Skottland och Österrike använder en modell där registrering sker efter utredning. De tillämpar inte en huvudbrottsprincip vid anmälan och seriebrott registreras som flera brott.

Modell 5. Frankrike, Polen, Tyskland och Ungern använder en modell där registrering sker efter utredning. De tillämpar en huvudbrottsprincip vid anmälan och seriebrott registreras som flera brott.

Modell 6. Grekland, Holland och Portugal använder en modell där registrering sker efter utredning. De tillämpar en huvudbrottsprincip vid anmälan och seriebrott registreras som ett brott.

De tre olika metoderna (tidpunkt för registrering, beräkning av seriebrott och huvudbrott) påverkar varandra simultant varför de enskilda effekterna (tabell 5, 6 och 8) för dessa metoder inte kan adderas. Istället har Sveriges statistik över anmälda brott beräknats om efter varje kombination av metoder ("modell"). Detta ger en indikation på hur mycket Sveriges statistik över anmälda brott måste korrigeras för att för respektive land och brottstyp få jämförbara siffror sedan hänsyn tagits till dessa olikheter i statistiska förhållanden. I tabell 9 redovisas hur stor den procentuella korrigeringen är av Sveriges statistik.

Tabell 9.

Procentuell korrigering av antalet anmälda brott i Sverige om respektive lands statistikmodell avseende multipla brott och tidpunkt för registrering tillämpas.

Modell nr	Land	Mord/ dråp	Mord/ dråp försök	Rån	Våld- täkt	Våldtäkt försök	Vålds- brott	Inbrotts- stöld i bostad	Till- grepp av bil
1	Danmark	0	0	0	0	0	0	0	0
1	Finland	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Irland	0	-37	-3	-1	-29	-19	-3	-1
2	Norge	0	-37	-3	-1	-29	-19	-3	-1
3	Engl & Wales	-3	-40	-4	-16	-30	-22	-3	-2
3	Nordirland	-3	-40	-4	-16	-30	-22	-3	-2
4	Italien	-10	-15	-4	-17	-8	-11	-1	-1
4	Schweiz	-10	-15	-4	-17	-8	-11	-1	-1
4	Skottland	-10	-15	-4	-17	-8	-11	-1	-1
4	Österrike	-10	-15	-4	-17	-8	-11	-1	-1
5	Frankrike	-11	-48	-7	-17	-36	-29	-4	-2
5	Polen	-11	-48	-7	-17	-36	-29	-4	-2
5	Tyskland	-11	-48	-7	-17	-36	-29	-4	-2
5	Ungern	-11	-48	-7	-17	-36	-29	-4	-2
6	Grekland	-13	-51	-8	-29	-37	-32	-5	-2
6	Holland	-13	-51	-8	-29	-37	-32	-5	-2
6	Portugal	-13	-51	-8	-29	-37	-32	-5	-2

Resultatet i tabell 9 indikerar att svenska data skulle behöva justeras olika mycket för olika brott. Biltillgrepp och bostadsinbrott skulle behöva justeras med någon procentenhet, medan kategorierna försök till mord och våldtäkt skulle behöva justeras med upp till 51 respektive 37 procent, för att en internationell jämförelse ska fånga olikheter i tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott.

Resultatet visar också att svenska data skulle behöva justeras olika mycket beroende på vilket land man jämför med. Jämförelser med Danmark och Finland skulle inte alls kräva justering, medan Grekland, Holland, och Portugal använder metoder som generellt kräver den största justeringen för att en jämförelse med dessa länder ska fånga olikheter i tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott.

Brotten

I det detta avsnitt diskuteras varje brottskategori efter hur statistiska, rättsliga och faktiska förhållanden påverkar en internationell jämförelse av antalet anmälda brott. I föregående avsnitt uppskattades effekten av de statistiska förhållandena på statistiken över anmälda brott. Kunskapen om vilka effekter övriga förhållanden (rättsliga förhållanden, anmälnings- och registreringsbenägenhet) har på statistiken över anmälda brott är i dagsläget mycket begränsad, varför diskussionen i detta avsnitt mer rör vilka dessa skillnader är i respektive land.

Diskussionen om faktiska förhållanden har i huvudsak begränsats till svenska förhållanden. Vad gäller rättsliga skillnader redovisas allmänna synpunkter från professor Nils Jareborg avseende England, Frankrike och Tyskland. Generellt bedömer Jareborg det svårt att göra jämförelser med common law-länder (England och Wales, Skottland, Irland och Nordirland). Det är något lättare med länder som bygger på napoleonsk juridik (Holland och Frankrike). Enklast att hantera är Tyskland, Schweiz och de nordiska länderna. Även uppgifter ur Europarådets rapport avseende rättsliga och statistiska definitioner av brott redovisas. De statistiska förhållanden redovisas utifrån hur mycket varje lands statistik skiljer sig från Sveriges statistik om svenska data justerats efter respektive lands redovisningsmetod. Länderna har rangordnats efter storleken på denna skillnad. Varje avsnitt avslutas med en bedömning av statistiken för respektive brottstyp avseende internationella nivåjämförelser.

Mord, dråp samt misshandel med dödlig utgång

I Sverige omfattar statistiken över anmälda mord och dråp (BrB 3:1 och 2) samt misshandel med dödlig utgång (BrB 3:5 och 6). Misshandel med dödlig utgång är dock inte ett särskilt lagrum utan en statistisk beteckning för misshandel och grov misshandel med dödlig utgång som i statistiken dock inte särskiljs från mord och dråp. I den svenska lagstiftningen är även försök, förberedelse, stämpling och underlåtelse att avslöja mord, dråp samt grov misshandel straffbart (BrB 3:11).

Antalet mord, dråp m.m. som anmäls till polisen anses generellt sett vara en god indikator på den faktiska brottsligheten. Bland annat antas mörkertalet för mord och dråp vara förhållandevis litet i de flesta länder. (von Hofer, 1998, sid 30). Sveriges statistik ger dock en överskattning av antalet faktiska mord och dråp m.m. på grund av att statistikredovisningen utgår från det tillfälle då brottet anmäls. Detta innebär att även fall som efter utredning inte visar sig vara dödligt våld ingår i statistiken ⁸.

Vad gäller rättsliga förhållanden kan skillnader mellan Sverige och Englands lagstiftning orsaka problem vid en jämförelse. "Murder" kräver ett kvalificerat uppsåt. Detta uppsåt behöver emellertid inte gälla annat än grov misshandel. Som "murder" klassificeras därför en del brott som i Sverige klassificeras som grov misshandel i förening med vållande till annans död. Vidare omfattar den alternativa brottskategorin "manslaughter" inte bara uppsåtligt dödande som inte klassificeras som murder, utan också (i grova drag) grovt vållande till annans död. Fransk och tysk rätt förefaller i stort sett likna den svenska lagstiftningen på detta område.

Expertgruppen inom Europarådets kommitté har i viss mån kartlagt vad respektive land redovisar som mord, dråp m.m. (Council of Europe, 1999, sid 17). Närmare bestämt har man studerat om "misshandel med dödlig utgång", "aktiv dödshjälp", "medhjälp till självmord", och "barnadråp" ingår i de uppgifter som lämnats till expertgruppen. I Danmark ⁹, Grekland, Holland, Norge och

⁸ Jämför med dödsorsaksstatistiken som publiceras av Socialstyrelsen och Statistiska centralbyrån.

⁹ Enligt Danmarks Statistik 1998.

Tyskland ingår inte misshandel med dödlig utgång. Skulle misshandel med dödlig utgång ingå, ökade antalet mord och dråp i exempelvis Tyskland öka med cirka 45 procent år 1997 (BKA 1998). Det är inte möjligt att beräkna vad en justering av svenska data skulle innebära, eftersom svensk registrering inte skiljer på mord, dråp, misshandel med dödlig utgång och aktiv dödshjälp. Barnadråp särskiljs i Sveriges statistik men har däremot försumbar nivå. Även antalet brott avseende aktiv dödshjälp är antagligen försumbart. Medhjälp till självmord är inte straffbart i Sverige.

Effekten av de statistiska förhållandena på antalet anmälda mord, dråp m.m. redovisas i tabell 10. Tabellen innehåller en jämförelse (differens) mellan Sveriges och respektive lands statistik över anmälda mord, dråp m.m. per 100 000 invånare. För att få jämförbara data har de svenska uppgifterna korrigerats utifrån de statistikmetoder som används i respektive land. Länderna har därefter rangordnats efter hur stor skillnaden är i förhållande till Sveriges statistik. Detta innebär till exempel att om Sverige skulle använda samma statistikmetoder som Polen, skulle Sverige redovisa 0,4 färre fullbordade mord, dråp m.m. per 100 000 invånare än Polen som har 2,1 mord, dråp m.m. per 100 000 invånare.

Tabell 10.

Differens mellan Sveriges och respektive lands antal anmälda fullbordade respektive försök till mord, dråp m.m. per 100.000 invånare år 1997. Svenska data har innan jämförelsen justerats för respektive lands tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott.

Land	Fullbordat mord, dråp m.m.		Land	Försök till mord, dråp m.m.	
	Differens efter justering	Landets antal anmälda brott per 100 000 invånare		Differens efter justering	Landets antal anmälda brott per 100 000 invånare
Skottland	1,4	3,1	Skottland	5,0	11,9
Finland	1,1	3,0 *	Holland	4,7	8,7
Ungern	1,1	2,8	Nordirland	1,8	6,7
Portugal	0,8	2,5	Sverige	0	8,1
Nordirland	0,5	2,3	Tyskland	-1,6	2,6
Polen	0,4	2,1	Frankrike	-2,0	2,2
Frankrike	0	1,7	Finland	-2,1	6,0 *
Grekland	0	1,7	Grekland	-2,7	1,3
Sverige	0	1,9	Ungern	-2,9	1,3
Holland	-0,1	1,6	Portugal	-2,9	1,1
Danmark	-0,2	1,7	Polen	-3,4	0,8
Italien	-0,2	1,5	Italien	-3,1	3,8
Irland	-0,3	1,6	Engl & Wales	-3,5	1,4
Tyskland	-0,3	1,4	Norge	-3,9	1,1
Engl & Wales	-0,4	1,4	Danmark	-4,6	3,5
Schweiz	-0,4	1,3	Irland	-4,2	0,8
Österrike	-0,9	0,8	Schweiz	-5,3	1,6
Norge	-1,0	0,9	Österrike	-5,9	1,0

Källa Interpol 1999 och BRÅ:s databas.

*Beräknad ur nationell statistik.

Enligt tabell 10 visar Sverige genomsnittliga tal för fullbordade mord, dråp m.m., medan Sverige hör till den övre kvartilen för försöksbrott, år 1997. Ett fullbordat mord och dråp m.m. kännetecknas av att någon avlidit, medan definitionen för försök är kopplat till gränsdragning som kan variera betydligt mellan länder. Det är därför rimligt att anta att uppgifter om fullbordade brott har bättre kvalitet än uppgifter om försöksbrott.

Jämförelsen visar att de justeringar, som behöver göras i Sveriges statistik över anmälda brott för att fånga skillnader i tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott, har relativt liten betydelse för jämförelsen med andra länder. Svenska uppgifter minskas med 0,1-0,2 brott per 100.000 invånare i förhållande till de länder som tillämpar modell 3-6. Vid jämförelser av försöksbrott har justeringen större betydelse. Svenska uppgifter minskas med 1-4 brott per 100.000 invånare i förhållande till länderna som tillämpar modell 2-6 (se tabell 9).

Jämfört med dödsorsaksstatistiken som Socialstyrelsen producerar och studier av statistiken över det polisanmälda dödliga våldet (Ryng, 1998) tyder resultatet på att ytterligare statistiska korrigeringar kan vara nödvändiga, för att åstadkomma jämförbara data. Brottstypen lämpar sig därför inte för internationella jämförelser.

Rån

I Sverige är rån en form av stöld med hjälp av våld eller hot om våld (BrB 8:5 och 6). Gärningen är också belagd med straff såväl vad gäller försök och förberedelse som för stämpling till brott. Dessutom är underlåtenhet att avslöja brott straffbart (BrB 8:12).

Beträffande faktiska förhållanden, varierar förmodligen benägenheten att anmäla rån mellan olika former av rån. Bankrån anmäls troligen i hög grad, medan benägenheten att anmäla personrån är lägre, bland annat eftersom personrån också förekommer inom grupper av kriminella och missbrukare, vilka kan tveka att anmäla brottet till polisen. Benägenheten att anmäla butiksrån varierar, eftersom det finns ett inslag av motvärnsrån, det vill säga att personer som snabbt försöker att hindra återtagande av det stulna genom att använda våld (Ahlberg, 1998). Möjligen är förhållandena liknande utanför Sverige.

Beträffande rättsliga förhållanden omfattar ”robbery” i engelsk rätt åtskilligt mer än det svenska lagrummet för rån. Framför allt ställs betydligt lägre krav i fråga om våldsutövning. Bland annat hamnar väskryckning, som i Sverige rubriceras som stöld, under ”robbery”. I fransk rätt finns inte någon motsvarighet till rån annat än som en kvalificerad form av stöld och utpressning. Däremot redovisas rån i statistiken. I tysk rätt finns tydliga motsvarigheter till rån, men de fördelas på fem lagrum, ett av dem avser en kvalificerad form av utpressning. I statistiken redovisas ”Raub und räuberische Erpressung”.

Expertgruppen inom Europarådets kommitté har kartlagt några brottskategorier som ingår i det som respektive land redovisar som rån. Resultatet visar att Sverige, Polen, Italien och Ungern avviker genom att exkludera väskryckning. Väskryckning särredovisas i svensk statistik, men ibland rubriceras väskryckning som rån om inslaget av våld är tydligt. Svenska data bedöms öka något ifall väskryckning inkluderas, utöver de tal som anges i tabell 11. Det kan emellertid tänkas att andra länder har motsvarande gränsdragningsproblem mellan rån och väskryckning.

Effekten av de statistiska förhållandena på antalet anmälda rån redovisas i tabell 11. Tabellen är konstuerad på samma sätt som tabell 10 och är en rangordning av olika länders antal anmälda rån per 100 000 invånare i förhållande till Sveriges statistik som korrigerats för de statistiska skillnaderna mellan länderna. Detta innebär till exempel att om Sverige skulle använda samma statistikmetoder som Holland, skulle Sverige redovisa 22 färre rån per 100 000 invånare än Holland som har 91 rån per 100 000 invånare.

Tabell 11.

Differens mellan Sveriges och respektive lands antal anmälda rån per 100.000 invånare år 1997. Svenska data har innan jämförelsen justerats för respektive lands tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott.

Land	Differens efter justering	Landets antal anmälda brott per 100 000 invånare
Frankrike	68	138
Engl & Wales	49	121
Nordirland	27	99
Holland	22	91
Skottland	16	88
Tyskland	15	85
Polen	8	78
Sverige	0	75
Irland	-1	72
Portugal	-7	62
Italien	-14	58
Österrike	-14	58
Danmark	-27	48
Finland	-33	42
Schweiz	-37	35
Ungern	-40	30
Norge	-41	32
Grekland	-50	19 *

Källa Interpol 1999 och BRÅ:s databas.

Enligt tabell 11 visar Sverige genomsnittliga tal för rån per 100 000 invånare, år 1997. De justeringar som behöver göras för att resultatet ska fånga skillnader i tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott, har relativt liten betydelse för differensen mellan Sverige och andra länder. De svenska uppgifterna minskas med 2-6 brott per 100 000 invånare i förhållande till länderna som tillämpar modell 2-6 (se tabell 9).

Sammanfattningsvis kan en internationell jämförelse av antalet rån omfatta samtliga länder i tabell 11. Det bör emellertid noteras att fyra länder inte inkluderar väskryckning i brottskategorin rån. Dessutom skiljer sig den rättsliga definitionen av rån i Tyskland och Frankrike från den svenska definitionen.

Våldtäkt

I Sverige är våldtäkt att genom våld eller hot om våld tvinga till sig samlag eller annat sexuellt umgänge som kan likställas med samlag (BrB 6:1). Handlingar av såväl män som kvinnor och av både hetero- och homosexuellt slag avses. Dessutom är försök, förberedelse och stämpling till våldtäkt kriminaliserade. Också underlåtelse att avslöja brott är straffbart (BrB 6:12).

Beträffande faktiska förhållanden, varierar antalet anmälda våldtäkter med offrens benägenhet att anmäla. Benägenheten att anmäla hänger troligen samman med den syn på våldtäkter som avspeglas i samhället (Martens, 1998).

Det kan finnas skillnader mellan länder på så sätt att våldtäkter, speciellt begångna av en förövare som offret är eller har varit bekant med, är tabu- och skambelagda i varierande grad i olika länder. Anmälningsbenägenheten kan vara högre i länder, där jämställdheten mellan könen är högre. Benägenheten att anmäla kan dessutom variera med det förtroende som kvinnor har för de rättsvårdande instanserna, till exempel möjligheten att få en våldtäktsman fälld.

Vad gäller rättsliga förhållanden i många andra länder, förutsätter ett fullbordat brott, förutom inslaget av våld eller hot om våld, att ett heterosexuellt samlag äger rum. Den svenska definitionen av våldtäkt omfattar således mer än vad som är vanligt i andra länder.

Expertgruppen inom Europarådets kommitté visar att länderna också skiljer sig åt beträffande om "tilltvingat samlag inom äktenskap" ingår i definitionen av våldtäkt. Grekland, Holland, Nordirland och Tyskland exkluderar sådana handlingar.

Effekten av de statistiska förhållandena på antalet anmälda våldtäkter redovisas i tabell 11. Tabellen är konstruerad på samma sätt som tabell 10 och är en rangordning av olika länders antal anmälda våldtäkter per 100 000 invånare i förhållande till Sveriges statistik som korrigerats för de statistiska skillnaderna mellan länderna.

Tabell 12.

Differens mellan Sveriges och respektive lands antal anmälda våldtäkter per 100.000 invånare år 1997. Svenska data har innan jämförelsen justerats för respektive lands tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott.

Land	Differens efter justering	Landets antal anmälda brott per 100 000 invånare
Nordirland	3	18
Frankrike	0	14
Sverige	0	19
Engl & Wales	-2	13
Holland	-3	10
Norge	-4	12
Skottland	-6	11
Tyskland	-6	8
Polen	-8	6
Irland	-9	7
Finland	-10	9
Ungern	-10	4
Danmark	-11	8
Grekland	-11	2
Portugal	-11	2
Österrike	-11	6
Schweiz	-12	5
Italien

Källa: Interpol 1999 och BRÅ:s databas.

Enligt tabell 12 återfinns Sverige bland de länder som har flest antal våldtäkter per 100 000 invånare, år 1997. Vid jämförelser av antalet anmälda våldtäkter har de justeringar, som behöver göras för att resultatet ska fånga skillnader i tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott, stor betydelse för differensen mellan Sverige och andra länder. Svenska uppgifter minskat med 4-6 brott per 100 000 invånare i förhållande till länder som tillämpar modell 3-6 (se tabell 9).

Sammantaget är det svårt att jämföra brottskategorin våldtäkt, eftersom länderna troligen skiljer sig beträffande offrens tendens att anmäla brott, vilket med stor sannolikhet har stor betydelse för antalet anmälda brott. Dessutom finns det stora skillnader i den legala definitionen av våldtäkt mellan olika länder.

Våldsbrott

Våldsbrott är ett aggregat av en rad enskilda brottskategorier. I Sverige består våldsbrotten år 1997 proportionellt sett av följande; mord, dråp samt misshandel med dödlig utgång 1 procent, våldtäkt 3 procent, rån 10 procent, våld mot tjänsteman 6 procent och misshandel 80 procent. Samtliga statistiska, rättsliga och faktiska förhållanden, som påverkar jämförelser av de enskilda brottskategorierna, påverkar också aggregatet. För mord, dråp samt misshandel med dödlig utgång, rån, och våldtäkt hänvisas därför till diskussionen under respektive ovanstående rubrik. Aggregatet påverkas emellertid mest av förhållanden som rör misshandel, varför denna brottstyp diskuteras här.

Antalet anmälda brott påverkas i stor utsträckning av benägenheten att anmäla brottet. Ju grövre brott desto större benägenhet att anmäla, ju närmare relation mellan offer och förövare desto mindre benägenhet att anmäla. Benägenheten att anmäla påverkas också av i vilken utsträckning den samhällseliga diskussionen uttrycker tolerans mot våld (Olsson, 1998).

Definitionen av aggregatet våldsbrott är inte känd för andra länder. Sveriges tal för våldsbrott består till stor del av annan misshandel än grov, och att det är oklart i vilken utsträckning andra länder redovisar mindre grova brott. Antalet våldsbrott i Tyskland skulle till exempel öka med 120 procent, om redovisningen omfattade all misshandel (BKA, 1998) (Home Office, 1998).

Effekten av de statistiska förhållandena på antalet anmälda våldsbrott redovisas i tabell 13. Tabellen är konstruerad på samma sätt som tabell 10 och är en rangordning av olika länders antal anmälda våldsbrott per 100 000 invånare i förhållande till Sveriges statistik som korrigerats för de statistiska skillnaderna mellan länderna.

Tabell 13.

Differens mellan Sveriges och respektive lands antal anmälda våldsbrott per 100.000 invånare år 1997. Svenska data har innan jämförelsen justerats för respektive lands tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott.

Länder	Differens efter justering	Landets antal anmälda brott per 100 000 invånare
Engl & Wales	65	667
Sverige	0	772
Holland	0	525 *
Österrike	-104	583
Nordirland	-108	494
Frankrike	-224	324
Skottland	-225	462
Norge	-231	394
Finland	-232	540
Ungern	-283	265
Tyskland	-321	227
Portugal	-356	168
Polen	-375	173
Grekland	-419	105
Irland	-469	156
Danmark	-507	265
Italien	-573	114
Schweiz	-583	104

Källa: Home Office 1998 (antal anmälda brott), Interpol 1999(befolkningsdata) och BRÅ:s databas.
*Uppgiften gäller 1996.

Enligt tabell 12 återfinns Sverige bland de länder som har flest antal våldsbrott per 100 000 invånare, år 1997. Justeringarna har stor betydelse för differensen mellan Sverige och andra länder. Svenska uppgifter har minskats med 85-350 brott per 100 000 invånare i förhållande till länder som tillämpar modell 2-6 (se tabell 9).

Sammantaget finns betydande svårigheter vid jämförelser av den aggregerade kategorin våldsbrott. Inte minst är det oklart vilka länder som redovisar annan misshandel än grov. För de länder, som redovisar annan misshandel än grov, påverkas troligen antalet anmälningar av benägenheten att anmäla misshandel i en sådan utsträckning, att skillnader mellan länder påverkar jämförelsens tillförlitlighet.

Inbrottsstöld i bostad

I Sverige rubriceras inbrottsstöld i bostad vanligtvis som grov stöld (BrB 8: 4). Däremot särskiljs inbrottsstöld i bostad i statistiken över anmälda brott. I den svenska lagstiftningen är även försök och förberedelse till inbrottsstöld i bostad straffbart (BrB 8:12).

Beträffande rättsliga förhållanden finns skillnader såtillvida att ”burglary” i engelsk rätt definieras som hemfridsbrott eller olaga intrång (om brottet avser en byggnad), plus stöld eller försök till stöld. I fransk rätt tillämpas en strängare straffskala vid inbrottsstöld i bostad, eller vad som kan sammanfattas som ”lagerutrymmen”. I tysk rätt är inbrottsstöld en av sju olika former av s.k. särskilt allvarlig stöld. Lagrummet gäller dock alla byggnader och andra omslutna rum. I vilken mån detta påverkar den statistiska redovisningen av inbrottsstöld i bostad är oklart.

Av Europarådets rapport framgår att Holland, Irland, Skottland och Ungern skiljer sig från övriga länder genom att också inkludera stöld från garage, skjul, lada och stall, samt att Schweiz inte skiljer inbrott i bostad från övriga inbrott, i exempelvis industrilokaler, butiker eller lagerbyggnader.

Effekten av de statistiska förhållandena på antalet anmälda inbrottsstöder i bostad redovisas i tabell 14. Tabellen är konstruerad på samma sätt som tabell 10 och är en rangordning av olika länders antal anmälda inbrottsstöld i bostad per 100 000 invånare i förhållande till Sveriges statistik som korrigerats för de statistiska skillnaderna mellan länderna.

Tabell 14.

Differens mellan Sveriges och respektive lands antal anmälda inbrottsstöld bostad per 100.000 invånare år 1997. Svenska data har innan jämförelsen justerats för respektive lands tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott.

Land	Differens efter justering	Landets antal anmälda brott per 100 000 invånare
Schweiz	958	1 164 **
Engl & Wales	796	998
Holland	620	818 *** (**)
Skottland	512	718 **
Danmark	449	657 *
Irland	280	482 **
Nordirland	243	445
Grekland	234	432
Italien	210	416
Norge	181	383
Frankrike	165	365
Ungern	107	307 **
Portugal	46	244
Tyskland	22	222
Sverige	0	208
Finland	-5	203
Polen	-18	182
Österrike	-47	159

Källa: Home Office (antal brott), Interpol (befolkningsdata) och BRÅ:s databas.

* Beräknat ur nationell statistik.

**Uppgiften omfattar också inbrott i annat än bostad.

***Uppgiften gäller 1996.

Enligt tabell 14 finns Sverige bland de länder som har lägst antal anmälda inbrottsstöder i bostad per 100 000 invånare år 1997. Justeringarna i tabellen har liten betydelse för differensen mellan Sverige och andra länder. Svenska uppgifter minskas med 2-10 brott per 100 000 invånare i förhållande till länderna som tillämpar modell 2-6 (se tabell 9).

Sammantaget kan en jämförelse av bostadsinbrott omfatta samtliga länder utom Schweiz, under förutsättning att det noteras vilka länder som inkluderar inbrott i annat än bostad.

Tillgrepp och stöld av bil

Att stjäla en bil betraktas i Sverige som tillgrepp eller stöld. Stöld är de fall, i vilka man kan styrka uppsåt att tillägna sig bilen, BrB 8:1 och 4 (till exempel stöld i syfte att sälja bilens delar).

Tillgrepp av fortskaffningsmedel är i de fall sådant uppsåt inte kan styrkas, BrB 8:7 (till exempel "billån"). I statistiken redovisas stöld och tillgrepp av bil som en brottstyp. Försök och förberedelse till stöld/tillgrepp av bil är kriminaliserade och särredovisas i statistiken över anmälda brott som egna brottstyper.

Beträffande rättsliga förhållanden finns skillnader såtillvida att vissa relativt kortvariga tillgrepp av motorfordon inte bedöms som stöld ("theft") i engelsk rätt. Även i fransk och tysk rätt torde det vara svårt att jämföra med annat än stöld av fordon. Den tyska bestämmelsen om olovligt brukande av fordon gäller både motorfordon och cyklar.

I statistiken förekommer det skillnader i hur länder redovisar sådana brott som i svensk lagstiftning benämns tillgrepp av fortskaffningsmedel, det vill säga sådana brott där gärningsmannen bara har avsett att ta och bruka egendomen tillfälligt. I vissa länder registreras dessa händelser inte alls eller bara delvis. Statistiken i dessa länder fokuserar mer på stöld än tillgrepp av fortskaffningsmedel. Enligt resultatet från en brittisk undersökning kan detta ha sin grund i att bilbrottsligheten i dessa länder har ett mer markant inslag av stöld till skillnad från Sverige då cirka 95 procent av de bilar som tillgrips/stjäls återfinns efter kort tid och därmed skall rubriceras som tillgrepp av fortskaffningsmedel (Dolmén, 1998).

Effekten av de statistiska förhållandena på antalet anmälda tillgrepp (samt stöld) av bil redovisas i tabell 15. Tabellen är konstruerad på samma sätt som tabell 10 och är en rangordning av olika länders antal anmälda tillgrepp (samt stölder) av bilar per 100 000 invånare i förhållande till Sveriges statistik som korrigerats för de statistiska skillnaderna mellan länderna. Uppgifter om brottsligheten i andra länder har inhämtas från Interpol och Home Office¹⁰

¹⁰ Det finns viss osäkerhet i de siffror som redovisas. Vissa länder har redovisat samma statistikuppgifter till Interpol respektive Home Office, trots att den Interpols statistik avser stöld av bil och statistik från Home Office avser stöld av motorfordon.

Tabell 15.

Differens mellan Sveriges och respektive lands antal anmälda tillgrepp (samt stöld) av bil per 100.000 invånare år 1997. Svenska data har innan jämförelsen justerats för respektive lands tidpunkt för registrering och sätt att räkna multipla brott.

Länder	Differens efter justering	Landets antal anmälda brott per 100 000 invånare
Schweiz	469	1 214
Engl & Wales	46	783
Danmark	30	782
Sverige	0	752
Frankrike	-185	552
Skottland	-186	559
Italien	-218	527
Nordirland	-221	516
Norge	-299	453
Finland	-324	428
Holland	-497	240
Tyskland	-569	168
Grekland	-576	161
Polen	-599	138
Ungern	-684	53
Portugal	-692	45
Irland	-694	51
Österrike	-711	34

Källa Interpol 1999 och BRÅ:s databas.

Enligt tabell 15 finns Sverige bland de länder som har högst antal anmälda tillgrepp (samt stölder) av bil per 100 000 år 1997. Justeringarna i tabell 15 har liten betydelse för differensen mellan Sverige och andra länder. Svenska uppgifter minskas med 8-16 brott per 100 000 invånare i förhållande till de länder som tillämpar modell 2-6 (se tabell 9).

Slutsatsen är att en internationell jämförelse av tillgrepp (samt stöld) av bil ger betydande problem, eftersom det är oklart om länderna redovisar stöld eller tillgrepp av bil eller motorfordon.

BRÅ:s bedömning

BRÅ har fått i uppdrag att utveckla möjligheterna att göra internationella jämförelser av kriminalstatistiken. Syftet med denna studie har varit att utifrån befintlig kunskap undersöka hur förhållanden i kriminalstatistiken påverkar hur statistiken lämpar sig för internationella nivåjämförelser. Fokus i rapporten har varit att studera hur stor *effekt* olika statistiska metoder har på statistiken över polisanmälda mord, dråp samt misshandel med dödlig utgång, rån, våldtäkt, våldsbrott, inbrottsstöld i bostad och tillgrepp av bil. Studien innehåller även en bedömning av hur andra faktorer påverkar dessa brottstyper. Kartläggningen av övriga faktorer är dock inte fullständig och ingen uppskattning av hur stor effekt dessa övriga faktorer har på statistiken över anmälda brott har kunnat utföras inom ramen för denna studie. Resultatet ger ändå en indikation på vilka brottstyper som kan lämpa sig för internationella nivåjämförelser av brottsligheten.

Mot bakgrund av de gjorda analyserna kan någorlunda jämförbara uppgifter av brottsnivån endast erhållas för anmälda rån samt inbrottsstöld i bostad. I en jämförelse bör dessutom antalet länder i viss mån begränsas. Av undersökningen framkom att brottsstatistiken påverkas olika mycket av skillnader i statistiska redovisningsmetoder beroende på vilket land och brottstyp jämförelsen avser. Eftersom anmälda rån samt inbrottsstöld i bostad påverkas i relativt liten utsträckning av dessa faktorer kan jämförelsen avse antal anmälda brott per 100 000 invånare utan korrigeringar. I tabell 16 jämförs ett lämpligt urval länder avseende rån. Sverige visar här genomsnittliga tal jämfört med övriga Europa. Det bör emellertid påpekas att Sverige tillsammans med tre andra länder inte inkluderar väskryckning i statistiken över anmälda rån. I tabell 17 jämförs inbrottsstöld i bostad, där Sverige är bland de länder som har lägst antal anmälda brott per 100 000 invånare.

Tabell 16.

Antal anmälda rån per 100.000 invånare och land, år 1997.

Länder	Rån
Frankrike	138
England & Wales	121
Nordirland	99
Holland	91
Skottland	88
Tyskland	85
Polen	78 **
Sverige	75 **
Irland	72
Portugal	62
Italien	58 **
Österrike	58
Danmark	48
Finland	42
Schweiz	35
Ungern	30 **
Norge	32
Grekland	19

Källa Interpol 1999.

**Uppgiften exkluderar väskryckning.

Tabell 17.

Antal anmälda inbrottsstöder i bostad per 100.000 invånare och land år 1997.

Land	Bostadsinbrott
England & Wales	998
Danmark	657 *
Nordirland	445
Grekland	432
Italien	416
Norge	383
Frankrike	365
Portugal	244
Tyskland	222
Sverige	208
Finland	203
Polen	182
Österrike	159

Källa Home Office (antal brott) och Interpol (befolkningsdata).

En jämförelse baserad på dessa två brottstyper ger dock en mycket begränsad bild av brottsligheten. Förutom att antalet brottstyper är få, utgör dessa brott endast cirka en procent av den anmälda brottsligheten i Sverige. Det är dessutom osäkert hur mycket mänt i antal anmälda brott som juridiska faktorer påverkar statistiken.

Det är uppenbart att publiceringen av dessa tabeller inte är tillfyllest för att jämföra brottsligheten i Sverige med andra länder. Ett mer utvecklat internationellt samarbete är en nödvändig förutsättning för att kunna förbättra möjligheterna att kunna använda brottsstatistiken för internationella nivåjämförelser i en större omfattning än vad som idag är möjligt. Syftet med ett sådant arbete bör dels vara att ytterligare förbättra kunskapen om problemen med internationella jämförelser, dels att föra en diskussion om möjligheter till vissa internationella standards och dels att diskutera möjligheterna att publicera aktuella årliga internationella jämförelser. Särskilt angeläget är att ett sådant arbete utvecklas mellan EU-länderna.

Om en jämförelse ska åstadkommas på kort sikt, framhålls ofta brottsofferstudier som ett alternativ. I brottsofferstudier intervjuas olika länders invånare om i vilken utsträckning de har utsatts för brott. Sådana studier har hittills genomförts åren 1989, 1992 och 1996 i projektet *International Crime Victimization Survey (ICVS)*. Sverige har deltagit vid de två senaste undersökningarna. Ett utdrag av resultaten från ICVS 1996 redovisas i tabell 19.

Tabell 18.*Andel personer utsatta för brott av samtliga i befolkningen per land år 1995.*

Land	Hot och misshandel	Rån	Inbrott i bostad	Stöld av bil	Sexuella händelser	Stöld av cykel
Engl & Wales	5,9	1,4	3,0	2,5	2,0	3,5
Finland	4,1	0,5	0,6	0,4	2,6	5,1
Frankrike	3,9	1,0	2,4	1,6	0,9	2,8
Holland	4,0	0,6	2,6	0,4	3,6	9,5
Nordirland	1,7	0,5	1,5	1,6	1,2	1,2
Schweiz	3,1	0,9	1,3	0,1	4,6	7,0
Skottland	4,2	0,8	1,5	1,7	1,3	1,9
Sverige	4,5	0,5	1,3	1,2	2,9	8,8
Österrike	2,1	0,2	0,9	0,2	3,8	3,3
USA	5,7	1,3	2,6	1,9	2,5	3,3
Kanada	4,0	1,2	3,4	1,5	2,7	3,3

Källa: ICVS 1997

Den allmänna uppfattningen är att brottsofferstudier i dagsläget utgör ett bättre underlag än brottsstatistiken för nivåjämförelser av brottsligheten i olika länder (Dolmén, 1999). Jämförelser via brottsofferstudier är dock inte utan problem vilket gör att resultaten måste användas med viss försiktighet. De brottskategorier som ICVS omfattar fokuserar enbart på brott som drabbar hushåll, ett mindre antal länder deltar i studien, utvecklingen över tid är inte meningsfullt att studera då flera länder inte har deltagit regelbundet samt vissa metodologiska problem gör att användbarheten begränsas något. Metodproblemen beror till exempel på att urvalen är relativt små, det finns invändningar med datainsamlingsmetoden, andelen svarande är i vissa fall liten och frågorna kan vara oklara och okänsliga för kulturella skillnader. Under förutsättning att problemen inte varierar systematiskt mellan länderna kan dock resultaten ge underlag för analyser av brottslighetens internationella variationer (Dolmén, 1999).

Litteraturförteckning

- Ahlberg, J.** (1998), "Rån". I: Ahlberg (red.), BRÅ-rapport 1998:2, *Brottsutvecklingen i Sverige 1995-1997*, sid. 123-137, Fritzes, Stockholm 1998.
- Ahlberg, J.** (red.) (1998), BRÅ-rapport 1998:2, *Brottsutvecklingen i Sverige 1995-1997*, Fritzes, Stockholm.
- BKA** (1998), *Polizeiliche Kriminalstatistik 1997*, BKA Statistik, Weisbaden.
- BRÅ** (1998), *Antalet våldtäkter med flera misstänkta i genomsnitt under 10 per år enligt statistiken*, pressmeddelande från BRÅ, 1998-11-20.
- BRÅ** (red. Peterson L) (1998), BRÅ-rapport 1998:3, *Kriminalstatistik 1997*, Fritzes, Stockholm.
- Council of Europe** (1995), *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics, Draft model*, Strasbourg.
- Council of Europe** (1999), *Draft European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics*, manuskript, Strasbourg.
- Dolmén, L.** (1998), "Biltillgrepp och stöld ur och från motorfordon". I: Ahlberg (red.), BRÅ-rapport 1998:2, *Brottsutvecklingen i Sverige 1995-1997*, sid. 89-102, Fritzes, Stockholm 1998.
- Dolmén, L.** (1999), BRÅ-rapport 1999:3, *Internationella jämförelser av brottsligheten*, Fritzes, Stockholm.
- Danmarks statistik** (1998), *Kriminalstatistik 1997*, Danmarks Statistik, Köpenhamn.
- Finlands statistikcentral** (1999), *Rättsstatistisk årsbok 1998*, Rättsväsende 1999:3, Statistikcentralen, Helsingfors.
- Home Office** (1998), *Criminal statistics England and Wales 1997*, The Stationery Office, London.
- ICVS** (1997), *Criminal Victimization in Eleven Industrialised Countries, 1997*, Mayhew & van Dijk, Key findings from the 1996 International Crime Victims Survey, Report no. 162, The Netherlands, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Ministry of Justice.
- Interpol** (1999), *International crime statistics 1997*, Interpol Lyon.
- Maguire/Pastore** (red.) (1998), *Sourcebook of Criminal Justice Statistics 1997*, U.S Department of Justice, Bureau of Justice statistics, Washington, DC.
- Martens, P.** (1998), "Sexualbrott". I: Ahlberg (red.), BRÅ-rapport 1998:2, *Brottsutvecklingen i Sverige 1995-1997*, sid 71-87, Fritzes, Stockholm 1998.
- Olsson, M.** (1998), "Misshandel". I: Ahlberg (red.), BRÅ-rapport 1998:2, *Brottsutvecklingen i Sverige 1995-1997*, sid. 45-66, Fritzes, Stockholm 1998.
- Ryning, M.** (1998), "Dödligt våld och försök till mord eller dråp". I: Ahlberg (red.), BRÅ-rapport 1998:2, *Brottsutvecklingen i Sverige 1995-1997*, sid. 31-43, Fritzes, Stockholm 1998.
- von Hofer, H.** (red.) (1998), *Brottsligheten i Europa*, Studentlitteratur, Stockholm.
- von Hofer, H.** (1998:2), *Underlag för BRÅ:s svar till regeringen om Internationell Kriminalstatistik*, stencil.

Appendix

Hur räknas försök till brott?

Vid en internationell jämförelse bör man också ta hänsyn till att fler handlingar är straffbara än de som beskrivs i brottskatalogens förteckning över särskilda straffbud. Exempel på sådana handlingar är försök , förberedelse eller stämpling. Vad betyder olikheter på det området vid en internationell jämförelse?

Lagstiftningen kan skilja beträffande vilka handlingar som belagts med straffansvar, utöver brottskatalogens förteckning över särskilda straffbud. Är både försök , förberedelse och stämpling straffbart? I så fall, vad omfattar begreppen?

Lagstiftningen kan också skilja, såtillvida att endast ett urval brott i brottskatalogens förteckning över särskilda straffbud har straffansvar knutet till försök , förberedelse eller stämpling. Är både mord och stöld straffbart på försöksstadiet? Urvalet brott kan skilja mellan länderna.

Skillnader i statistikföring kan vara att ett land redovisar försök , förberedelse och stämpling separat från fullbordade brott, medan ett annat räknar dessa som fullbordade brott. Det handlar kort sagt om statistiska definitioner. Vad betyder ”mord” i statistiken; fullbordat mord eller en rad andra handlingar också? I det första fallet kommer metoden att generera lägre nivåer, i det senare fallet högre nivåer.

Någon kartläggning av skillnader i lagstiftning finns inte gjord, inte heller av skillnader i statistiska definitioner. I det följande fokuseras på statistiska definitioner. Vad som står till buds är Interpols uppgifter om andelen försök i några brottskategorier. Det är emellertid oklart om de uppgifter som lämnas till Interpol avser försök, eller om de omfattar händelser motsvarande försök , förberedelse eller stämpling. Uppgifterna från Interpol kan ändå användas för att grovt bilda sig en uppfattning om vilka länder som redovisar försöksbrott skilt från fullbordade brott, vilka brott det gäller, och andel.

I Sverige redovisas försök och förberedelse skilt från fullbordade brott, vad gäller mord och dråp våldtäkt samt biltillgrepp, medan stämpling redovisas som fullbordat brott. I övrigt gör statistiken ingen skillnad mellan försök, förberedelse, stämpling, medverkan, och fullbordade brott, även om handlingarna är belagda med straffansvar. För att få en uppfattning om utbredningen av försök till brott i fler brottskategorier, har andelen försöksbrott skattats från ett slumpmässigt urval om 300 anmälningar vardera i kategorierna grov misshandel, rån och bostadsinbrott. Urvalet gäller samtliga anmälda brott år 1997, inom respektive kategori brott. Efter att ha läst igenom anmälningshandlingarna har brotten klassificerats som försök till brott eller fullbordade brott. Resultatet visas i tabell 20 tillsammans med statistik över mord och dråp, våldtäkt samt bilstöld.

Tabell 19.*Andel försök till brott av samtliga anmälda brott år 1997.*

	Mord/dråp	Grov miss-handel	Rån	Våldtäkt	Inbrott i Bostad	Tillgrepp av bil
Danmark	68%
Engl & Wales	47%
Finland	67%
Frankrike	54%
Grekland*	47%	..	5%	21%	..	0,5%
Holland	85%
Irland	2%
Italien	66%
Nordirland	74%	9%
Norge	57%	17%
Polen	28%	0,2%	15%	22%	..	12%
Portugal	30%
Schweiz	54%	..	16%	21%	..	2%
Skottland	88%
Sverige	81%	18%¹	10%²	23%	28%³	26%
Tyskland	64%	7%	19%	28%	..	33%
Ungern	34%	19%	7%	14%	..	9%
Österrike	55%	20%	9%	29%	..	21%

Källa Interpol.

¹ Skattad uppgift 18% ± 4%, p=0.05. ² Skattad uppgift 10% ± 3%, p=0.05. ³ Skattad uppgift 28% ± 5%, p=0.05
 * Uppgiften gäller 1996.

Andelen försök till brott av samtliga anmälda brott i Sverige är störst vid mord och dråp (81 procent) och minst vid rån (10 procent). I övriga brottskategorier varierar andelen mellan 20 och 30 procent. Internationellt redovisar samtliga länder andel försök till brott för mord, hälften av länderna redovisar försöksbrott också för våldtäkt, medan Grekland, Polen, Schweiz, Tyskland, Ungern, och Österrike anger försök till brott i ytterligare brottskategorier.

Enligt Nils Jareborg är svensk reglering av försök till brott betydligt snävare än i övriga länder. Definitionerna är med andra ord inte helt jämförbara. Speciellt kan jämförelser med Danmark ge problem, eftersom dess reglering är exceptionellt vid.

En slutsats förefaller rimlig; Om möjligt bör jämförelser baseras på fullbordade brott. Dels är brotten till stor del försök till brott, dels varierar andelen försök till brott, och dels skiljer sig definitionen av försök till brott så mycket mellan länder att en internationell jämförelse troligen påverkas.